

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Pärandtehnoloogia õppekava

Rahvusliku tekstiili eriala

Külli Jaska

MULGI TANUDE TIKANDITEST INSPIREERITUD KAUNISTUSTEGA
TÄNAPÄEVASTE SUVEKLEITIDE KOLLEKTSIOON

Lõputöö

Juhendaja: Riina Tomberg, MA

Viljandi 2023

Resüme: Mulgi tanude tikanditest inspireeritud kaunistustega tänapäevaste suvekleitide kollektsoon

Diplomitöö lõppeesmärgina valmib viiest linasest suvekleidist koosnev kollektsoon. Töö uurib erinevaid Mulgi tanusid eesmärgiga leida peakatete äärekirjade hulgast sobivaid taimornamendilisi ja geomeetrilisi vabakäetikandeid, et valmistada nende põhjal masintikandid millega kaunistada kavandatav tänapäevane kleidikollektsoon.

Töös antakse ülevaade Mulgi tanudest ning nende kandmisviisidest. Käsitletakse kollektsooni kavandamise ning valmistamise protsessi ning selgitatakse milliste omaduste põhjal on tehtud kanga valik. Põhjendatakse motiivide valikut ning tutvustatakse käsitsi tikitud motiivi teekonda tikandifailini ning sealt edasi masinaga väljatikkimiseni. Lõpuosa puudutab kleitide ning tikandite viimistlust.

Märksõnad: Mulgi tanu, Mulgi naise peakate, Mulgi tikand, Mulgi tanu äärekirjad, linane kleit, Mulgimaa, linane, masintikand

Abstract: A collection of contemporary summer dresses with embellishments inspired by Mulgi headscarf embroidery

The final goal of the thesis will culminate with a collection of five linen summer dresses. The thesis studies various Mulgi headscarfs with the aim of finding suitable plant ornamental and geometric free-hand patterns among the border inscriptions of the headaddresses, in order to produce machine embroideries on the basis of which to decorate the planned modern dress collection. The work gives an overview of the Mulgi headscarf and how it is worn. The process of designing and making a collection is described. The choice of motifs and the process of hand-embroidering a motif to the embroidery file and then to the machine-embroidery is explained. The final section deals with the finishing of dresses and embroideries.

Keywords: Mulgi headscarf, Mulgi woman's headscarf, Mulgi hand-embroidery, Mulgimaa, linen, linen dress with machine embroidery

Sisukord

Resümee:	2
Sisukord	3
Sissejuhatus	4
1. Mulgimaast ja mulgi naise rahvarõivastest	6
1.1 Mulgimaast.....	6
1.2 Mulgi naise rahvarõivastest.....	7
1.3 Mulgi tanud ERM-i ja Viljandi Muuseumi etnograafilistes kogudes	10
2. Masintikandi tulek tarbetekstiilide kaunistamise võimalusena	12
3. Praktiline töö- rõivakollektsiooni kavandamine ning teostamine	14
3.1 Kavandamine	14
3.2 Tikandite inspiratsioon.....	14
4. Kollektsiooni valmistamine	16
4.1 Tikandite valmistamise protsess	16
4.2 Kollektsiooni valmistamiseks kasutatud materjal	17
4.3 Lõigete konstrueerimise ning õmblemisprotsessi kirjeldus	19
4.4 Tööprotsessi valupunktid	22
4.5 Aja- ja materjalikulu	24
Kokkuvõte	26
Kasutatud allikad	27
Kirjandus.....	27
Internetiallikad	27
Lisa 1 Kavandid ja materjalinäidised	29
Lisa 2 Valminud tikandite tööproovid	35
Lisa 3 Lõikejoonis	38
Lisa 4 Fotod rõivakollektsioonist	39
Lihthitsents	49

Sissejuhatus

Mind on juba lapsest saadik saatnud huvi tikkimise vastu. Niikaua kui ma ennast mäletan, on mul ikka olnud mõni tikkimistöe raamil. Mõnevõrra täiendasin oma oskuseid keskkoolis õppides, kuid seejärel tekkis käsitöö tegemisse pikem paus.

Oma esimese tikkimismasina ostsin 18. aastat tagasi. See oli lihtne kodune ühe nõelaga masin, kuid ta täitis suurepäraselt minu tolleaegsed eesmärgid.

Kuus või seitse aastat tagasi tekkis mõte valmistada midagi rohkemat ja suuremat täiskasvanutele. Mind tõmbasid ligi meie esiemade poolt palju aastakümneid tagasi tikitud motiivid ja mustrid. Tänavapildis oli vabaaja rõivastel juba palju näha masinatega valmistatud värviliste lilltikanditega kaunistatud rõivaid. Ma teadsin juba siis, et rahvarõivakomplekte ma valmistama ei hakka. Mind huvitab rohkem just vähem tuntud vanade kaunite mustrite lähemale toomine ning integreerimine tänapäevasesse igapäevaellu.

Uurisin Eesti Muuseumide Veebivärava (edaspidi MUIS) vahendusel paljusid erinevaid tikandiga esemeid meie rahvarõivaste ajaloost, lõpuks jõudsin juurte juurde tagasi ning valisin Mulgimaa tikandid. Leidsin palju huvitavate tikanditega Mulgi tanusid. Edasi tundus linane kangas rõivaste valmistamiseks igati loogiline valik.

Nii kujuneski minu diplomitöö teema, valmistada tänapäevased kergest linasest materjalist rõivakomplektid naistele ning kaunistada esemed masintikandiga, mis on saanud oma inspiratsiooni Mulgimaa naiste tanusid kaunistavatest tikanditest.

Sobivad mustrid leidsin Eesti Rahva Muuseumi (edaspidi ERM) ja Viljandi muuseumi (edaspidi VM) esemekogudest. ERM'i kogude puhul kasutasin esemete vaatlemiseks MUIS'i andmebaasi. Viljandi muuseumis käisin ma esemeid kohapeal uurimas.

Lõputöö uurimisküsimustena huvitab mind: Milliseid tikandeid leidub Mulgi tanudel? Kas leidub tikandeid mis sobivad masintikandi valmistamiseks ning mida ma saan oma töös sellel eesmärgil kasutada?

Uurimismeetoditest kasutan kvalitatiivset-kvantitatiivset meetodit. Osa tööst moodustab kirjanduse läbitöötamine, sama suures või suuremas mahus kasutan töö valmimisel kvantitatiivsele uurimisele omast visuaalset vaatlust. Uurimustöö aluseks on ERM'i ja VM'i etnograafiline esemekogu. Uurisin 33 tanu ja/või katket. Tegin üldfotod ja detailifotod. Vaatasin milliseid materjale on esemete valmistamisel kasutatud. Mõõtsin motiivide suuruse ning vahekauguse. Võrdlesin tikandilõngade värve kaasas

olnud masintikkimisniitide värvitabeliga, mille abil saab visuaalse võrdluse meetodil määrata tikkimislõngadele vaste kolme tuntud tikkimisniidi tootja juures, milleks on Brother, Janome ja Robinson-Anton. Värvikaart võimaldab määrata masintikkimisniidi numbriga 78-le lõnga värvitoonile.

MUIS'is vaadeldud esemete puhul oli oluline, et museaali kohta oleksid olemas kvaliteetsed suured fotod motiividest detailide täpsemaks uurimiseks. Viljandi muuseumis pildistasin ma kõikide vaadeldud tanude hõlmakirjad, mõõtsin motiivide suuruse ning tegin kindlaks millistest materjalidest on ese valmistatud.

Uurimustöö aluseks on ka erialased raamatud, digiarhiivis asuvad artiklid ning internetiallikad. Kirjalikest allikatest tuginen esmajoones ja peamiselt Tiina Jürgeni „Mulgi rahvarõivaid“ (2015) raamatule ning Elo Lutseppa ja Irina Tammise raamatule „Eesti tikand 2“ (2011).

Diplomitöö loov-praktilise osa eesmärk on kavandada ning valmistada viiest kleidist koosnev kollektsioon. Töö koosneb kahest osast: kirjalikust ja praktilisest. Diplomitöö uurimusliku osa eesmärgiks on anda põgus ülevaade Mulgi tanudest ning nende kandmisviisidest. Lühidalt kirjutan ka masintikandi tulemisest käsitikandi kõrvale.

Töös kasutatud fotod on autori looming, kui pildi allkirjas ei ole mainitud teisiti.

1. Mulgimaast ja mulgi naise rahvarõivastest

1.1 Mulgimaast

Piirkond Lõuna-Eestis, mis hõlmab mulgi keelemurde maa-ala ning ka muistse Sakala maakonna lõunaosa on saanud tuntuks Lõuna-Sakala ehk Mulgi alana. Mulgi ala ehk Mulgimaa jagunes omakorda kaheks osaks, millest läänepoolsed olid Halliste ja Karksi kihelkonnad ning idapoolsed Tarvastu, Paistu ning osaliselt Helme ja Viljandi kihelkonnad (vt *joonis 1*). (Eesti rahvarõivaid 1957, lk 43)

Joonis 1. Mulgimaa kihelkondade kaart. Allikas: www.mulgimaa.ee

Mulgimaal, nii nagu me praegu teda tunneme, asub 11 omavalitsust: Abja, Halliste, Paistu, Pärsti, Tarvastu, Karksi, Helme, Põdrala ja Hummuli vald ning Tõrva ja Mõisaküla linn (Mulgi Kultuuri Instituut).

Mulgimaa nime saamisloo kohta on liikvel mitu erinevat versiooni ning ühest kindlat teadmist nime algse päritolu kohta ei ole.

On leitud andmeid, et nimetus on ilmunud eesti kirjakeelde 1860. aastatel avaldatud kirjatükkide kaudu, mis jutustasid Tartumaale rännanud jõukal järjel Lõuna-Viljandimaa ja Pärnumaa päritolu talude päriksostjatest. Taolisi „sisseimbujaid“ kutsuti halvustavalt *mulkideks*. Mõne teooria kohaselt pärineb väljend Mulgi-nimelistest taludest ning sarnastest koha- ja liignimedest (*Mulk, Mulki, Mulcke, Mulligen, Mulgy*). Vanim teadaolev märge, mis seda teooriat toetab on leitud Märt Miti (1833–1912) mälestustest, kus ta on muuhulgas maininud, et esimeste hulgas Tartumaale talukohti üles ostma minejad vastasid oma päritolu kohta käivale küsimusele, et nad on Mulgilt. Küsijad ei olevat ilmselt aru saanud, et jutt käib Mulgi-nimisest talukohast, vaid arvasid tulijad kusagilt Mulgimaalt pärit olevat. (Pae, Lust 2017)

Oluliseks rahaallikaks juba alates 18. sajandi lõpust oli Mulgimaa talupoegadele linakasvatus. Linakasvatusest tulnud sissetulek võimaldas paljudel peredel oma renditalud mõisniku käest välja osta. 1861-1865 toimunud Ameerika koduõja ajal kergitas suur puuvillapuudus maailmaturul lina hinda ning see omakorda soodustas jõukuse kasvu Mulgimaal (Kreevs 2019).

1.2 Mulgi naise rahvarõivastest

Mulgi tanu (*pearätt, päärätt, Tarvastu tanu, punane tanu, sabage tanu, puulrätt, täusrätt, rätt*) oli põhiliselt Tarvastus, Paistus, Helmes ja osaliselt ka Viljandi kihelkonnas levinud abielunaise pidulikum peakate. Vanavarakogujate Särg P. ja Uurits A. 1910. aasta ülestähenduste põhjal kasutasid kohalikud väljendit *tanu* mitte *rätt*. (Jürgen 2015, lk 482)

Mulgi tanu kujutab endast enamasti valgest linasest riidest valmistatud pikliku kujuga rätti, mille kummaski otsas on tihedat vöökirja meenutav madal-, vars- ja kahekordses ristpistes valmistatud tikand ehk maal. Maal on enamasti põhitoonilt punane, sekka tumesinist ja rohelist ning vahel kaunistatud helmestega.

Tikandid valmistati villase lõngaga. Vanematel tanudel olid lisaks maalile räti nurkadesse tikitud ornamendid ning hilisema perioodi tanudel lisandusid räti pikkadesse servadesse ka hõlmakirjad. Selle ajaperioodi tanud olid kaunistatud kõige rikkalikumalt. Üksteise mustrite kopeerimisest püüti hoiduda ning seetõttu olid tanud enamasti kõik veidi erinevad (vt *joonis 2*). (Tammis, Lutsepp 2011, lk 18)

Joonis 2. M.Kaarma joonis Tarvastu naine Mulgi tanuga (Allikas: <https://www.erm.ee/et/shop/tarvastu-1>)

Iga naisterahvas ei olevatki oma tanu ise tikkinud, vaid tikkimise teenuse sai tellida kohalikest peenema näputöö oskajatelt. Valmis pearäti sai ka osta (Jürgen 2015, lk 297).

Algselt kanti tanu vabalt rippu jäetud kujul, mis ulatus poolde selga. Hilisemal ajal pöörati tanu sabaosa mitmekordselt üles kuklale ning alumine maal ei jäänud enam nähtavale. Edaspidi teise maali tikkimisest loobuti. Taolist lühemaks tehtud tanu kutsuti pooltanuks või üheotsaga tanuks. Need tanud olid juba enamaltjaolt valmistatud puuvillasest poekangast. Tikand kanti peale linnast ostetud helepunase villase lõngaga (vt *foto 1*). (*ibid* 2015, lk 297)

Foto 1. Mulgi tanu (Allikas: ERM A 644:149, Eesti Rahva Muuseum, <http://www.muis.ee/museaalview/499734>)

Lisaks **tanule** kuulus Mulgi naise rõivakomplekti juurde kindlasti **särk** (*ame*), mis enamasti oli linasest materjalist õmmeldud. Särgi lõige oli piirkonniti mõnevõrra erinev. Tarvastus, Paistus ja Helmes oli kasutusel peenema moe järgi õmmeldud särk, millel olid puhvvarrukad, väike püstkrae ning nad kaunistasid oma särke tikandiga. Seevastu Halliste ja Karksi kihelkondades oli pikalt kasutuses arhailisema tegumoega, kotitaoliselt kokku õmmeldud särk. (Eesti rahvarõivaid 1957, lk 43)

Oma perele vajaminevad linased kangad kooti ning särgid õmmeldi 19. sajandil pere naisliikmete poolt ise. Kaasatud olid nii pererahvas kui teenijatüdrukud. (Jürgen 2015, lk 428)

Seelik (*undruk, kõrt*) oli Tarvastu kandis pikitriibuline. Seeliku põhjatooniks oli enamaltjaolt punane. Hallistesse ja Karksisse jõudis taoline seelik alles hiljem, 19. sajandi teisel poolel. Nendel oli kasutusel musta värvi villane **ümbrik** (*sõuke, sopp, sõu*). Pidulikud ümbrikud olid aläärest kaunistatud vaseliste või tinulistega. Teada on ka mõnevõrra hilisemad ümbrikud, mis on tuntud **pallapoolte** nime all. Pallapooled olid heledast linasest materjalist ümbrikud ja hiljem ka juba kokkuõmmeldud seelikud mille alläärt kaunistas pook. (*ibid* 1957, lk 44)

Põll oli valmistatud valgest linasest, mis piduliku komplekti juurde kantuna oli kaunistatud pitsi, tikandi ja narmastega. **Puusapõll** (*küllerätt*) oli meie muuseumidesse jõudnud esemete põhjal valmistatud valgest linasest riidest ning otstest kaunistatud eriliselt stiliseeritud taimemotiivi tikandiga, mida ei leidu mujal Lõuna-Eestis ning, mis ei sarnane ka põhja-eeesti lillkirjaga. (*ibid* 1957, lk 45-46)

Traditsioonilise naisterõiva juurde kuulusid veel: vöö, sõba, pikk-kuub, sukad, pastlad ning talvel ka kasukas. Suviti oli väga levinud lihtne linane *rüü*. (*ibid* 1957)

1.3 Mulgi tanud ERM-i ja Viljandi Muuseumi etnograafilistes kogudes

Nagu juba eespool mainitud on minu kollektsiooni kaunistamiseks valminud tikandid saanud oma inspiratsiooni Mulgi tanudest. Sobivate tanude leidmiseks kasutasin esmase valiku tegemiseks MUIS'i andmebaasi. Esiialgu panin muuseumi valikuks ainult ERM. Minu jaoks piisas neist tulemustest esmasteks valikuteks.

Tikandeid valima hakates jätsin ma kõrvale ristpistes tikandid. Otsisin pigem lilltikandeid ja vabakäe tikandeid. ERM-i kogudest valisin lähemaks uurimiseks välja 40 tanu ja/või katket.

Edasi valisin MUIS-i vahendusel tanude otsinguks välja Viljandi Muuseumi. Mõistsin, et esemeid on piisavalt palju, et registreeruda Viljandi Muuseumisse esemeuuringule.

Muuseumisse jõudes oli mulle vaatlemiseks valmis pandud 33 tanu. Kohapeal ei hakanud ma valima milliseid mustreid ma oma kollektsiooni juures kasutada saan, vaid kasutasin võimalust ja vaatlesin neid kõiki ning tegin mustritest lähivõttega fotosid. Lisaks mõõtsin üle motiivide suurused ning määrasin tikandilõnga värvitoonide lähima vaste oma tikkimisniitide värvikaardil olevate toonidega (vt *foto 2*).

Foto 2. Tikkimislõngade võrdlus niidikaardi toonidega

Mõõte võttes ja värve kaardistades teadsin, et ei pea oma töös nendest lähtuma, kuid oli mõttekas koguda võimalikult täpset teavet algupärase eseme kohta. Kui juhinduda laiemas plaanis esemete algsest värvigammast, on see abiks fookuse hoidmisel Mulgi tanudele iseloomulike tikandite omaduste edasiandmisel.

Mõned tanud, mida oleksin soovinud lähemalt näha, olid ajutiselt liikunud teistesse muuseumidesse, kuid sellele vaatamata leidsin piisavalt huvitavat materjali oma töö teostamiseks. Eriti rõõmustasin tanukatke üle mille motiive ma ei kohanud ühelgi tervena säilinud tanul.

ERM-i ja VM-i kogudest läksid esialgsesse valimisse kokku kaheksa tanu: **ERM18474; ERM 3599; VM4307 E86; ERM A 509:3983; ERM 3556; ERM A644:116; VM1174 E 287** ja VM2030 E25. Lõppkokkuvõttes läksid kleitidele tikandid, mis pärinevad kuult erinevalt tanult. Välja jäid: ERM A644:116 ja VM2030 E25.

2. Masintikandi tulek tarbetekstiilide kaunistamise võimalusena.

Tööstusrevolutsioon 18. sajandi lõpus ja 19. sajandil tõi endaga kaasa uute masinate leiutamise ja kasutuselevõtu. Seda kõigepealt tekstiili tootmises ja õmblemises kui tollel ajal domineerivas tööstusharus, mitte tikkimisalal. Sel perioodil patenteeriti ja loodi õmblusmasinaga kõige varasemad vormid. (The History of Machine Embroidery 2018)

Masintikand sai alguse 19. sajandi keskel käsitsi tikkimise masinaga leiutamisega. Operaator pidi käsivända abil hoidma masinanõela liikumises ning teise käega liigutama kangast nõela all ning juhtima nõela liikumist mööda mustrijoont. Hoolimata pingutusest, mis masinaga töötamiseks tuli näha, oli see siiski tõhus uuendus, mis tegi ära nelja käsitsi tikkija töö. Vahetult pärast sajandivahetust, 1911. aastal, leiutati esimene mitme peaga tikkimismasin, mis võimaldas kasutajatel valmistada mitut tööd korraga. (Embroidery Technology Then and Now 2022)

Alles 1950. aastatel muutusid tikkimismasina tavaliseks, kuid arvutiga juhitavate masinate leiutamiseni kulus veel umbkaudu 30 aastat. 1980. aastatel töötati välja kaasaegse arvutipõhise tikkimismasina kõige varasemad versioonid. (*ibid* 2022)

Tikkimismasina on oma algsest prototüübist tänapäevaste masinateni läbi teinud pika arengutee ning alates 1990. aastatest on arvutipõhised masintikandid muutunud laialdaselt populaarseks nii äriliseks kui ka isiklikuks kasutamiseks. Tehnoloogia täieneb pidevalt uute funktsionaalsustega, mis muudavad tikkimise protsessi järjest tõhusamaks ja tulutoovamaks. (*ibid* 2022)

Ei jäänud ka eestlased masinaga tikkimise protsessis pealtvaatajateks.

Masintikkija I. Kosseson on oma seminaritöös välja toonud Muhu päritolu esemeid, mis on kaunistatud masintikandiga ja neist üks vanimaid, tanu millele on masinaga abil tikitud tüüpiline Muhu argitanu motiiv, on ERMi legendi andmetel valmistatud umbkaudu aastal 1870. Muhumaal on masintikandit kasutatud ka muudel rõivaesemetel ning kodutekstiilidel. Tikiti nii geomeetrilist ornamentide kui ka lilltikandit. (Kosseson 2011)

Tikiti põhiliselt ühe nõelaga õmblusmasinaga, kasutades masinat umbes nii nagu pliatsit. Ka minu vana-vanatädi olevat teinud sellist käsitööd ja sellest ajast on meie perekonna valduses säilinud mõned voodipesu esemed. Nende vanuseks on umbkaudu 80 aastat.

Taoline ühe nõelaga masinaga vabajoone järgi tikkimine on maailmas taas suure hooga tegemas uut võidukäiku. Erinevus võrreldes vanade aegadega seisneb selles, et enam ei tööta masinad käsivändaga, vaid saab mugavalt elektrilisele tallale vajutada.

Usun, et masintikkimine on tulnud selleks, et jääda ning selle tulek ei ole ohuks käsitsi tikkimise pikale traditsioonile, kuna tulemus, mis kummalgi juhul saadakse on piisavalt teineteisest eristuv. Minu aastatepikkuse masinaga tikkimise kogemuse juures leian, et valdkonnad kus käsitikandit ja masintikandit kasutatakse on suures osas üksteisest eraldiseisvad. Käsitikandil on oma kindel koht ning masintikandil oma. Ma ei näe põhjust asendada käsitsi tehtud tikand pika kandmistraditsiooniga esemetel, mis alati on olnud käsitsi tikitud, masintikandiga. Heaks näiteks on siinkohal rahvarõivad.

Teisiti suhtun siis kui soovitakse valmistada rahvariietest inspiratsiooni saanud komplekte nt. noorte tantsurühmale. Siinkohal lisandub aktiivsele liikumisele, mis riideid rikub, veel noore inimese kasvutegur. Käsitöö on väga kallis, eriti kui endal oskused puuduvad.

Põhilist kohtumispunkti erinevatel tikkimisviisidel näen ma igapäevatekstiilide kaunistamise juures nagu rõivad ja kardinad, kus on mõlemad meetodid vähemal või rohkemal määral esindatud.

Reklaamkingid seevastu jäävad masintikandi pärusmaaks.

3. Praktiline töö- rõivakollektsiooni kavandamine ning teostamine

3.1 Kavandamine

Diplomitöö praktilise osana olen kavandanud naiste suvise linasest materjalist rõivakollektsiooni, mida kaunistab Mulgi tanudest inspiratsiooni saanud masintikand (vt *Lisa 4, lk 39-48*).

Naiste rõivakollektsiooni loomisele olen mõelnud juba aastaid, kuid kuni viimase ajani ei tundnud ma ennast piisavalt teadliku ega enesekindlana, et plaani ellu rakendada.

Algul ei olnud ma päris kindel milliseid rõivaesemeid ma valmistama hakkan, millisest materjalist nad saavad olema või millise maanurga tikandeid hakkan kasutama. Kõhklesin kleitide ja seelikute ning jakkide vahel, ning peale pikka kaalumist ning korduvaid übermõtlemisi otsustasin viie kleidiga suvise kollektsiooni kasuks.

Piisavalt julgust kollektsiooni valmistamiseks andis Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias läbitud õppeaine kus õppisin lõikeid konstrueerima ning olemasolevaid lõikeid soovikohaselt muutma.

Kleitide puhul teadsin ma üsna kindlalt millised nad üldjoontes välja peaksid nägema. Soovisin pikki avaraid mugavaid boheemlaslikus stiilis kleite. Kaalumisel olid ka lihtsad ajatu tegumoega sirged kleidid, kuid minu esimene plaan valmistada midagi vaba, kergelt ja lendlevat, jäi peale. Valmislõikeid ma seda tüüpi kleitidele ei leidnud, mida oleks saanud minu soovidele vastavalt kohandada, ning seetõttu teadsin, et lõiked valmistan suures osas ise. Valitud stiil annab õnneks üsna vabad käed tegutsemiseks ja niikaua kui rõiva üldmulje püsib tunnetuslikult õigena, on detailide valik mitmekülgne.

3.2 Tikandite inspiratsioon

Otsisin kaua tikandeid, mis mind kõnetaks ning mis samal ajal ei oleks mulle hästi tuntud ja teada. Leidsin otsitava kui asusin lähemalt uurima Mulgi tanude äärekirju. Otsisin pearätte, mille hõlmad olid tikitud väga huvitavate, osalt taimeaineliste vabakäetikanditega ja osalt geomeetriliste tikanditega. Lisaks tanudele, mille tikandid olid teostatud äärmiselt heal tasemel, leidsin ma peakatteid mille tikandid olid äärmiselt paeluvad oma mõningate ebakorrapärade tõttu. Leidus lopergusi, ebaühtlaseid,

ebaproportsionaalseid ja poolikuid motiive (vt *foto 3*). Ka selliseid, mis justkui väikese lapse poolt rätile joonistatud ning siis välja õmmeldud. Kõiki sarnaseid elemente otsisin ma oma tööks.

Foto 3. Tanu katkelt leitud motiivi fragment vasakul ning rekonstrueeritud väljatikitud sama motiiv paremal

Lisaks suurtele tikanditele pöörasin ma tähelepanu rätidel leiduvatele väikestele motiividele, mille suurus varieerus vahemikus 2-3 cm. Mõned sobivad väikemotiivid leidsin ma hoopis tanumaali pealt. Üheks selliseks leiuks oli VM 1174 E 287 (vt *foto 4*).

Foto 4. Väike motiiv tanumaalilt, mille võtsin kasutusele kleitide juures

4. Kolleksiooni valmistamine

4.1 Tikandite valmistamise protsess

Masintikandi ettevalmistusprotsess on üsna keeruline ja aeganõudev. Tikandimotiivide tikkimiseks ettevalmistamisele kulus mitmeid kordi rohkem aega kui hilisemale motiivide kleitidele tikkimisele. Kindlasti on selleks erinevaid mooduseid ja programme. Mina kirjutan siin töös ainult enda kogemustele tuginedes.

Tikandimotiivi valmistamiseks joonistan kõigepealt kavandi. Seda võib teha paberil või mõnes illustraatori programmis otse arvutis, kui on hea ja kindel käsi. Peale paberil joonistamist tuleb see skaneerida arvutisse ja töödelda nt. Photoshop (edaspidi PS) programmiga sobivaks. Sobiv tähendab seda, et piirjooned on teravad, värvid väga selged ning üksteisest tugevalt eristuvad. Erinevate mustriosade vahed kohad peavad olema piisavalt selged ja laiad ning südamikud, mida tikandiga ei täideta, piisavalt suured. Enamasti tuleb joonistus PS'is suurendada ning paljud detailid piksel-piksli järel sobivaks muuta (vt foto 5).

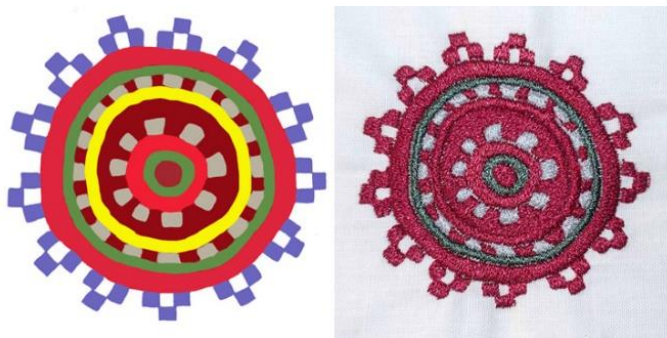

Foto 5. Joonistatud motiiv vasakul ning sellest valminud tikand paremal

Motiivide kavandamisel ei olnud minu eesmärgiks kopeerida täielikult algupärast mustrit. Enamike mustrite puhul olen teinud kohandusi vastavalt oma maitsele või vajadusest muuta mõni detail masinaga paremini tikitavaks.

Olen aastate jooksul tikandite valmistamiseks kasutanud nelja erinevat programmi ning nad kõik on äärmiselt tundlikud selle aluspildi suhtes, mis neile tikandiks muutmiseks pakutakse. Ikka juhtub, et programm ei tee vahet näiteks pruunil

ja rohelisel värvil ning soovib nad tikkida ühe jutiga sama tooni niidiga. Või kui lillesüdamikes on väikesed tikkimata alad, siis juhtub, et programm tikib nad ikkagi täis või tikib osad lilleõied täis. Seega tuleb teha palju proovitikkimisi ja tulla ikka ja jälle tagasi joonistuse juurde ning parandusi sisse viia. Ühe tavasuuruses tikandimotiivi tegemiseks, mis kleitidel kasutatud on, kulub ca pool päeva kuni päev.

4.2 Kolleksiooni valmistamiseks kasutatud materjal

Linast materjali põhjalikumalt otsima ja uurima asudes leidsin, et seda on saadaval nii puhtal 100% linasel kujul kui ka kõikvõimalike segudena. Segumaterjalidel on omad head üldtuntud omadused, nad on pehmemad, kortsuvad vähem ning on kergemini triigitavad. Kindlasti on nende kasutamiseks palju häid võimalusi, kuid peale mõningast kaalutlemist jäin kindlaks, et minu kolleksiooni materjal peab olema 100% linane.

Järgmiseks probleemiks osutus kleitide õmblemiseks sobiva materjali paksus ning tihedus. Tekkis küsimus, millised kangad täpselt sobivad just minu eesmärkidega kuna rõivad võivadki ju olla õhemad või paksemad vastavalt sellele millal ja millistes oludes kandmiseks on valmistaja nad mõelnud.

Linaseid kangaid müüva ettevõtte kodulehelt leidsin ma alljärgneva soovitusena: peenekoeliste ja kergete kangaste tihedus, mida kasutatakse rõivaste õmblemiseks ja voodriks, on 125-200 g/m². Keskmise tihedusega kangastest 200-280 g/m² valmistatakse rõivaid ja kodutekstiili esemeid (www.pellavakangas.fi).

Lisaks kanga tihedusele oli võimalik valida erinevate eeltöötluste vahel. Minu valik langes kivipestud (*stonewashed*) linastele kangastele. Kivipesu on üle maailma laialt tuntud tehnoloogia kus kangas pannakse trumlisse keerlema koos kividega, et pehmedada kangast ning saavutada mõnevõrra kulunum väljanägemine (Kiron 2021).

Olen varasemalt paar korda tellinud linaseid kangaid e-poest: www.linane-kangas.ee. Tegemist on üle 20 a rahvusvahelisel turul tegutsenud ettevõttega. Olen nende juurest ostetud kangastega rahule jäänud. Tellisin kokku 30 m erinevas värvitoonis kangaid 13.11.2022. Kangaste laius oli 150 cm ja kaal 180 g/m².

Pakk saabus lõpuks veidi enne jõule. Avastasin, et paki sisu ei vasta tellitule, värvierinevused olid väga suured.

Otsustasin kangaid tagasi mitte saata, vaid vaadata kas mul õnnestub mõnda tooni muuta mulle sobivas suunas. Tellisin www.kl24.ee e-poeest naturaalse kanga värvimiseks mõeldud riidevärve *Dylon* kolme erinevat tooni : jeans blue, vintage blue ja redwood rose. Sinise kanga värvisin jeans blue tooniga, roosa kanga värvisin redwood rose'ga ning helesinise kanga värvisin vintage blue'ga (vt *foto 6*). Jäin tulemusega rahule, sain kolm eesmärgipärast tooni kangast.

Foto 6. Kangad enne ja pärast värvimist

Kokkuvõttes jäi värvigamma nüüd liiga tumedapoolne ja tellisin e-poeest www.linanetekstiil.ee juurde kahte tooni täislinast kangast: türkiissinise ja küpse kollase. Tellitud kangaste laius oli 145 cm ja tihedus 245 gr/m². Pakk tuli kohale paari päevaga ning sisaldas üsna täpselt selliseid kangaid nagu olin tellinud.

Tikkimisniite ma juurde ostma ei pidanud, vajalikud toonid olid olemas aastate jooksul kogunenud varu hulgas. Töös kasutasin ma polüesterniite, mis on vastupidavad ning ühtlased. Kaubamärkidest eelistasin Brotheri, Madeira ja Marathoni tikkimisniite, mis on üldtuntud oma hea kvaliteedi poolest. Valitud niitidega tikitud mustrid ei kaota pesus värvi, ei pleegi päikese käes ning on vastupidavad hõõrdumisele.

4.3 Lõigete konstrueerimise ning õmblemisprotsessi kirjeldus

Kavandatud kleitide mõõduks planeerisin suuruse avaram 36/38. Seetõttu võtsin kleidi lõigete aluseks klassikalise lihtsa lõike suuruses 40. Kleidil oli ümar kaelus, lühikesed varrukad, käeaugukaare sissevõtuvolt, alt laienev seelikuosa ning selja keskjoone õmblus, mis oli töödeldud taljesse.

Tundus üsna sobilik alusmaterjal põhjalikuks ümbertegemiseks. Kõigepealt kopeerisin lõiked paberile algsel kujul. Seejärel lõikasin esimesed tükid paberist välja. Sain väga ruttu aru oma veast: kuna mul oli plaanis lõikeid muuta ning mitte tingimata väiksemaks, siis oleks lisapaberit olnud hea kasutada. Nüüd pidin lihtsalt mõnedele lõigetele paberit juurde kleepima. Ma ei kaotanud palju aega, kuid see oli siiski viga mille oleks saanud ära hoida.

Taotlesin avaramat tegumoodi, seega kõigepealt alustasin lõike muutmist selja keskjoonest. Aluseks võetud lõikel oli seljaõmblus taljesse töödeldud. Kavandatud kleitidel seljaõmblust ei olnud. Võtsin pika joonlaua ning tõmbasin lõike seljaosal ülevalt alla ühtlase pika joone. Järgmiseks joonistasin ringi kleidi kaeluse. Põhilõikel oli ümar kaelus, kuid mina soovisin sirget nn. paatkaelust. Joonistasin kaeluse visuaalselt sobivaks. Otsustasin, et teen kleidi ülaosa muudatused kõik lõikele ära ning alles seejärel õmblen puuvillasest kangast proovikleidi, mis võimaldab mul tehtud muudatuste mõju korraga hinnata (vt *foto 7*).

Lühike varrukas tuli põhilõike järgi paraja pikkuse ning laiusega, kuid $\frac{3}{4}$ mõõdus varrukas osutus peale kokku õmblemist liiga kitsaks. Lisasin laiust kummalegi poole 4 cm, kokku 8 cm varruka kohta.

Foto 7. Puuvillasest kangast õmmeldud proovikleit

Kõik kleidid tulevad ühe ja sama põhilõikega (vt *Lisa 3, lk 38*). Erinevused tekivad varruka pikkuses ning allääre lahenduses. Kõikidel kleitidel on seesmised küljetaskud. Kandid ning taskud kavandasin kõikidel kleitidel põhitoonist erinevad.

Enne taskute õblemist otsustasin uurida erinevaid taskute õblemise mooduseid. Lugesin kirjandust ning vaatasin õppevideoid. Valisin välja video kus näitas kahte erinevat taskute õblemise meetodit, neist valisin esimese (Thuy Sewing 2021).

Kleitide õblemisel kinnitasin kõigepealt taskudetailid nõeltega küljedetailide serva külge. Kontrollisin kas nad jäävad täpselt kohakuti ning seejärel ääristasin kleidi küljed koos taskudetailidega, nii et taskud said kleidi külge kinni õmmeldud ja ühest servast ääristatud korraga (vt *foto 8*). Pöörasin taskudetailid tagasi ning õmblesin tavapistega tugevdusõmbluse. Seejärel õmblesin kleidid külgedelt kokku. Kahte kleidipoolt korraga äärestusmasinaga kokku õmmelda ei saanud taskute tõttu.

Foto 8. Taskute õmblemine kleidile

Järgmise etapina õmblesin kleitidele külge varrukad ning kontrollisin mannekeenil, kas kleitide allääred vastavad minu soovitul. Kollasel, ilma varrukateta kleidil, pikendasin küljepikkust 3 cm võrra ülasuunas, et käeaugukaar ei jääks liiga avar.

Enne kantide õmblemist ning allääрте viimistlemist märkisin kleitidele tikandite asukohtad ning seejärel tikkisin motiivid kleitidele. Planeerisin tikkimise enne kleitide lõplikku valmimist kuna liigsed õmblused võisid saada takistuseks erinevate kangaosade tikkimisraami sisse pinguldamisel.

Mustrite märkimiseks oli mul kõik tikandid nummerdatud ning lõigatud paberist õiges suuruses ringid. Paberist ringid kinnitasin kleidile nõõpnõelaga täpselt tulevase tikandi asukohta ning paberile kirjutasin tikandi numbri (vt foto 9).

Tikkimisniitide puhul kasutasin läbivalt sama punast tooni. Teised niidid sobitasin punase juurde kleidi põhitoonist lähtuvalt (vt Lisa 1, lk 34).

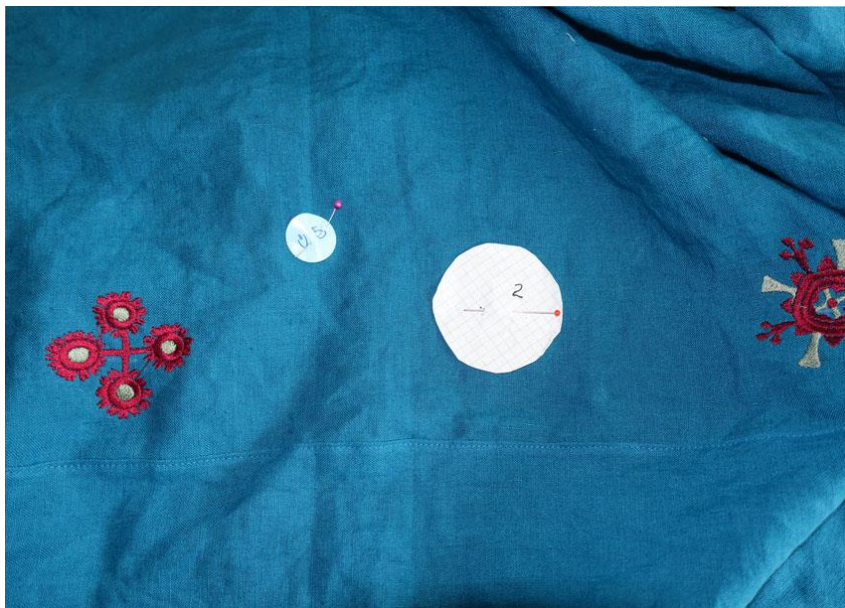

Foto 9. Kleidile märgitud tikandite asukoht tikandi numbriga

Alläär on sinisel, hallil ja rohelisel kleidil planeeritud üldjoontes sarnane. Allservas on sissevõtuvoldid, mis muudavad seelikuosa kitsamaks. Sinisele ja hallile kleidile oli kavandatud kuus sissevõtet, kummalegi küljele kolm. Rohelisele kleidile kaheksa sissevõtet ringjalt seeliku raadiuses. Kollasele kleidile oli planeeritud eraldi allserv koos tikandiga. Kõigepealt tikkisin detaili valmis ning seejärel õmblesin kleidi külge.

Viimases etapis õmblesin äärekandid ning järgnes viimistlemine. Tikitud motiividelt tuli eemaldada jooksvad niidid ning tagaküljele triikida liimiriidest tagune. Seejärel triikisin ja viimistlesin kleidid.

4.4 Tööprotsessi valupunktid

Algselt õmblesin kleidi küljeõmbeluse liiga laia õmbelusvaruga. Plaan oli hea, kuid kuna taskute juurest ei saa õmbelusvaru lahku triikida, siis jäi visuaalselt ilusam kitsas õmbelusvaru.

Minu kogemus linase kanga õmblemisega on väike ning märkasin, et linane käitus kohati erinevalt kui mulle harjumuspärasem puuvillane kangas. Levinud praktika kohaselt diagonaalselt kangast välja lõigatud kandi venisid liigselt ning tulemus ei jäänud ootuspärane. Pressisin kuuma triikrauaga kantidele sisse õmblusvaru ning kinnitasin tihedalt nõõpnõeltega, proovisin ka käsitsi traageldamist, kuid sain sellegipoolest palju kordi terve kandi üles harutada ning uuesti kinnitada (vt *foto 10*).

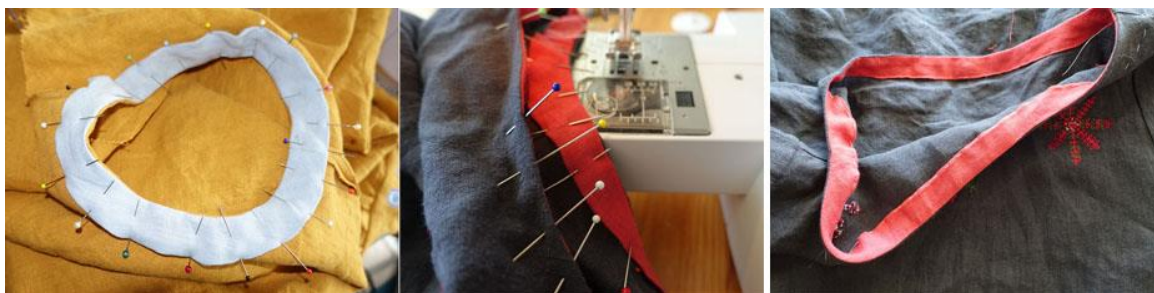

Foto 10. Kantide ettevalmistamine õmblemiseks

Alläärtest tuli kõige suuremaid raskusi ette rohelise kleidiga (vt *Lisa 4, foto 29*). Kuna rohelisel kleidil on 6-7cm kõrgused sissevõtted, siis planeerisin õmmelda sama laia kandi. Õmblesin kandi külge, kuid tulemus jäi väga *lokkiv*. Harutasin kõik uuesti üles, lõikasin uue kandi, seekord kitsama ning sirgest riidest mitteveniva.

Otsustasin proovida äärestusmasinaga allääre läbiõmblemist serva tugevdamiseks ning venimise vähendamiseks. Seadistasin masina õrnale krookeprogrammile ning ääristasin serva (vt *foto 11*). Lahendus andis väga hea tulemuse ning uue kandiga jäin juba rohkem rahule.

Foto 11. Kleidi allserv, mis on venivuse vältimiseks ääristatud õrnkrooke programmiga.

Türkiissinise kleidi varrukale olin planeerinud tikkida ühe väikese motiivi. Arvasin, et spetsiaalse kitsa sokiraamiga pääsen õigele asukohale lihtsalt ligi ka juhul kui varrukas on juba kokku õmmeldud. Raami paigutama asudes selgus, et vaja on veelgi väiksemat raami. Väiksem raam oli mul olemas kuid teise kaubamärgi tikkimismasina varustusse kuuluv.

Lahendusena plaanisin ühe kaubamärgi tikkimisraami muuta ajutiselt teise masina küljes kasutatavaks, kuid selleks puudus mul vajalik lehtmetail. Proovisin mitmeid erinevaid materjale, leidsin piisavalt tugeva plastikust mõõdulehe, lõikasin välja vajaliku detaili ning kruvisin raami külge.

Plaan toimis ning motiiv sai varrukale tikitud.

4.5 Aja- ja materjalikulu

Kavandamist alustasin 2022. aasta kevadsemestril. 2023. aasta kevadel said kavandid valmis. Hinnanguliselt kulus kavandamisele 40 tundi.

Töös kasutusele läinud tikandifailide valmistamine võttis aega 87 h. Kleitidele tikkimisele kulus 25 h.

Lõigete konstrueerimisele, proovikleidi õmblemisele ning materjali pesemisele läks kokku 15 h.

Kleitide õmblemisele ning viimistlemisele kulus 135h

Kokku võttis tööprotsess aega umbkaudu 302 tundi.

Tabel 1. Ostetud materjali kogus ning hind

MATERJAL	KOGUS	HIND
tumehall kangas linane	4 m	40.00
roheline kangas linane	3 m	30.00
tumesinine kangas linane	3 m	30.00
türkiissinine kangas linane	3 m	24.00
tumekollane kangas linane	3 m	24.00
kollane kangas puuvillane	2,2 m	1.50
punased- ja helesinine kangas	0,5 m	5.00
tikkimise tugikangas	1 m	2.00
liimiriie	0,5 m	2.00
õmblusniit (erinevad värvid)	16 rulli	17.75
riidevärvid (jeans blue, vintage blue ja rosewood red)	3 purki	29.55
KOKKU:		205.80

Kokkuvõte

Minu lõputöö teemaks on Mulgi tanude tikanditest inspireeritud kaunistustega tänapäevaste suvekleitide kollektsioon.

Diplomitöö uurimuslikus osas annan põgusa ülevaate Mulgi naise rahvarõivastest. Üksikasjalikumalt tutvustan naise peakatet mida tuntakse peamiselt Mulgi tanu nime all ning kirjeldan tanu erinevaid kandmisviise. Lühidalt kirjutan masintikandi ajaloost ning tulemisest meie kaasaega.

Diplomitöö loov-praktilise osa eesmärgiks on kavandada ning valmistada viiest kleidist koosnev kollektsioon. Uurisin ERM'i ja Viljandi Muuseumi etnograafilistes kogudes olevaid Mulgi tanusid ning nendel olevaid tikandeid, eesmärgiga leida sobilikke ornamente ja motiive millest inspireeruda masintikandite valmistamisel kavandatavale kleidikollektsioonile. Uurimise tulemusena leidsin piisaval hulgal otsingukriteeriumitele vastavaid mustreid, milleks olid taimornamendilised ja geomeetrilised vabakäe tikandid. Uueks teadmiseks oli, et kahte ühesugust Mulgi tanu ei ole olemas. Kohati kordusid tanudel üksikud sarnased motiivid, kuid üldjoontes olid kõik erinevad.

Kavandasin diplomitöö kleidikollektsiooni tikandid sama põhimõtet järgides, sobitades kokku motiive erinevatelt peakatetelt ning saades sel moel erinevaid huvitavaid lahendusi. Kleidid valmistasin Mulgimaale ajalooliselt omasest linasest materjalist. Tikkimisniitide puhul kasutasin läbivalt sama punast tooni. Teised niidid sobitasin juurde kleidi põhitoonist lähtuvalt.

Lõputöö tegemisel täiustasin oma olemasolevaid õmblemisoskusi ning õppisin juurde uusi tehnikaid. Õppisin kollektsiooni planeerimist, kavandamist ning detailsete kavandite koostamise olulisust. Tegin lähemat tutvust linase kanga ning tema mitmete omadustega.

Sain kinnitust oma arvamusele, et Eesti etnograafiline esemekogu on ammendamatu inspiratsiooniallikas ka tänapäevaste tekstiilide kaunistamise võimalusena.

Plaanin edaspidigi jätkata alustatud kollektsiooni täiendamise ja valikute suurendamisega.

Kasutatud allikad

Kirjandus

ENSV Teaduste Akadeemia, Etnograafia Muuseum, Ajaloo Instituut. 1957. *Eesti rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult*. Eesti Riiklik Kirjastus

Jürgen, T. 2015. *Mulgi rahvarõivad*. OÜ Print Best.

Kosseson, I. 2011. *Masintikandite iseloom Muhu argitanudel- tüpoloogias ja värvikombinatsioon*. [Seminaritöö]. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi

Tammis, I., Lutsepp, E. 2011. *Eesti tikand 2*. AS Varrak

Internetiallikad

2 Ways How To Sew Inseam Pockets | Sewing Techniques For Beginners | Thuy Sewing <https://www.youtube.com/watch?v=kekfiUhq3PU&t=460s>

Eesti muuseumide veebivärv MUIS <http://www.muis.ee/>

Embroidery Technology Then and Now. <https://www.shopworx.com/evolution-of-embroidery-technology/>

Kiron, M.-I. 2021. Stone Washing Process of Denim Fabric <https://textilelearner.net/denim-stone-washing/>

Kreevs, M. 2019. Mulgimaa ajalugu. https://muuseum.viljandimaa.ee/www/wp-content/uploads/2019_mulgi_seminar_Mulgimaa_ajalugu_Kreevs_2019.pdf

Kuidas valida oma vajadustele sobivat linast kangast? <https://www.pellavakangas.fi/ru/artiklid/kuidas-valida-oma-vajadustele-sobivat-linast-kangast/>

Mulgi Kultuuri Instituut. Mulgimaa ajalooline ülevaade. <https://www.mulgikultuur.ee/turism/mulgimaa/ajalooline-ulevaade/>

Pae, T., Lust, K. 2017. Mulkide nimetuse saamisloost ehk kas mulgid on tõesti rumalad? https://keeljakirjandus.ee/wp-content/uploads/2019/11/T.PAE_K_LUST_.pdf

The History of Machine Embroidery. 2018. <https://swpea.me/2018/03/23/the-history-of-machine-embroidery/>

Thuy Sewing. 2021. How To Sew Inseam Pockets | Sewing Techniques For Beginners
<https://www.youtube.com/watch?v=kekfiUhq3PU>

Kasutatud lühendid

ERM – Eesti Rahva Muuseum

MUIS – Eesti Muuseumide Veebivärv

VM – Viljandi Muuseum

Lisa 1 Kavandid ja materjalinäidised

Valminud kleitide kavandid ning kanganäidised. Autori illustatsioonid ning foto.

Joonis 3. Rohelise kleidi kavand

Joonis 4. Halli kleidi kavand

Joonis 5. Kollase kleidi kavand

Joonis 6. Sinise kleidi kavand

Joonis 7. Türkiissinise kleidi kavand

Töös kasutatud kangaste näidised: tumesinine; kuldkollane; tumehall; tume oliiv;
türkiissinine; helesinine ja punane.

Foto 12. Töös kasutatud kangaste näidised

Töös kasutatud niitide näidised Madeira värvikaardi järgi: 1186; 1096; 1291;
1173; 1103; 1047; 1163; 1143; 1041; 1306 ja 1166.

Foto 13. Töös kasutatud tikkimisniitide näidised

Lisa 2 Valminud tikandite tööproovid

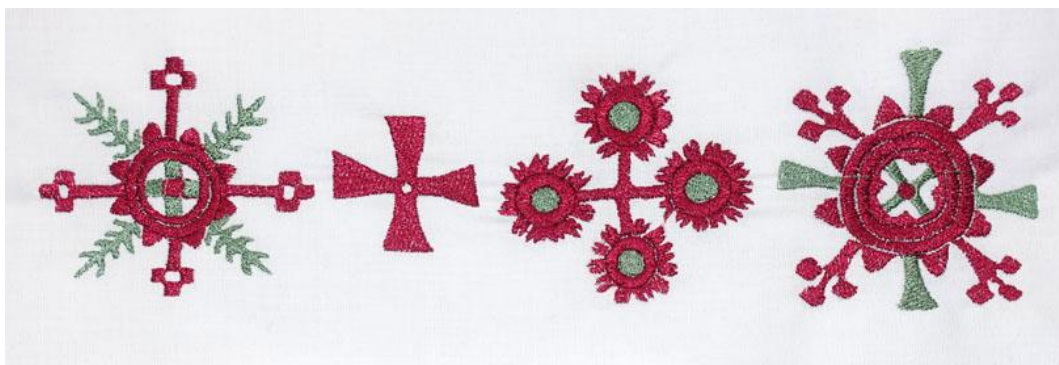

Foto 14. Tikandite tööproov 1

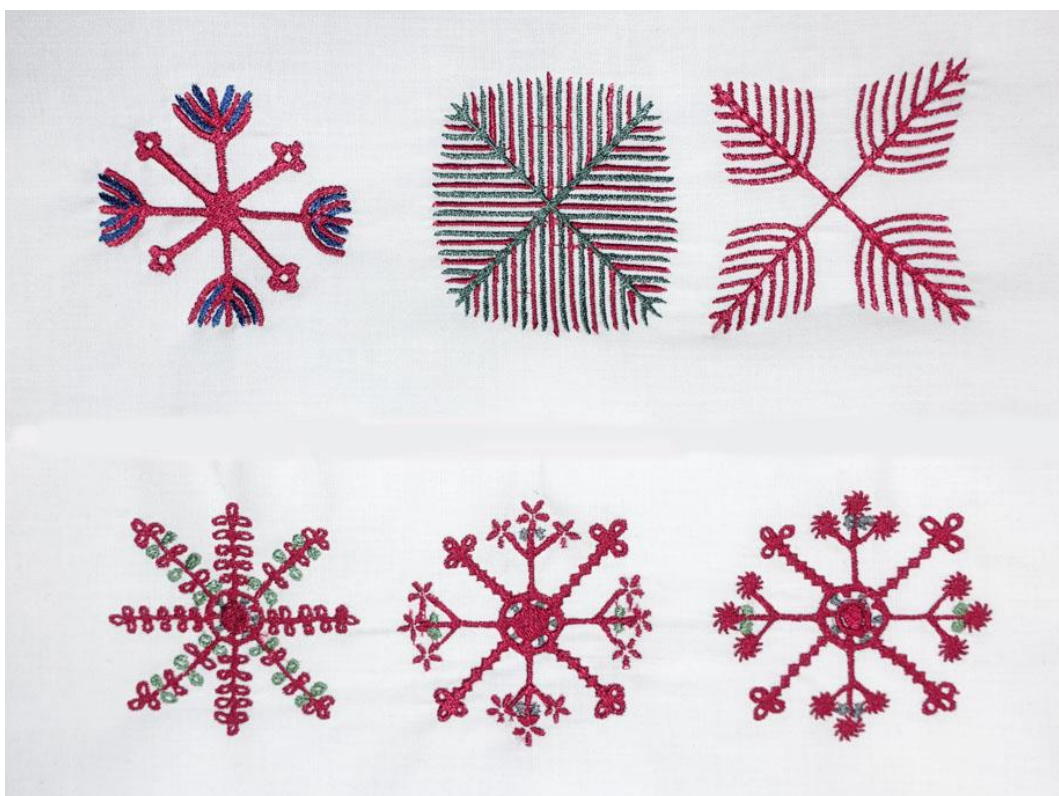

Foto 15. Tikandite tööproov 2

Foto 16. Tikandite tööproov 3

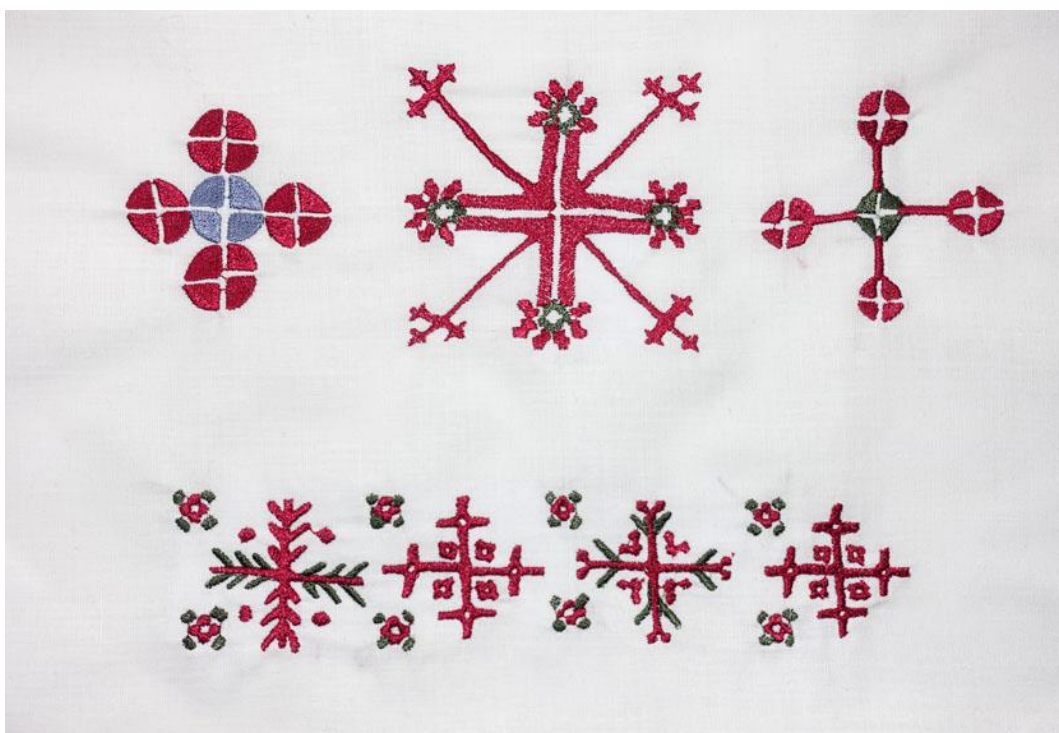

Foto 17. Tikandite tööproov 4

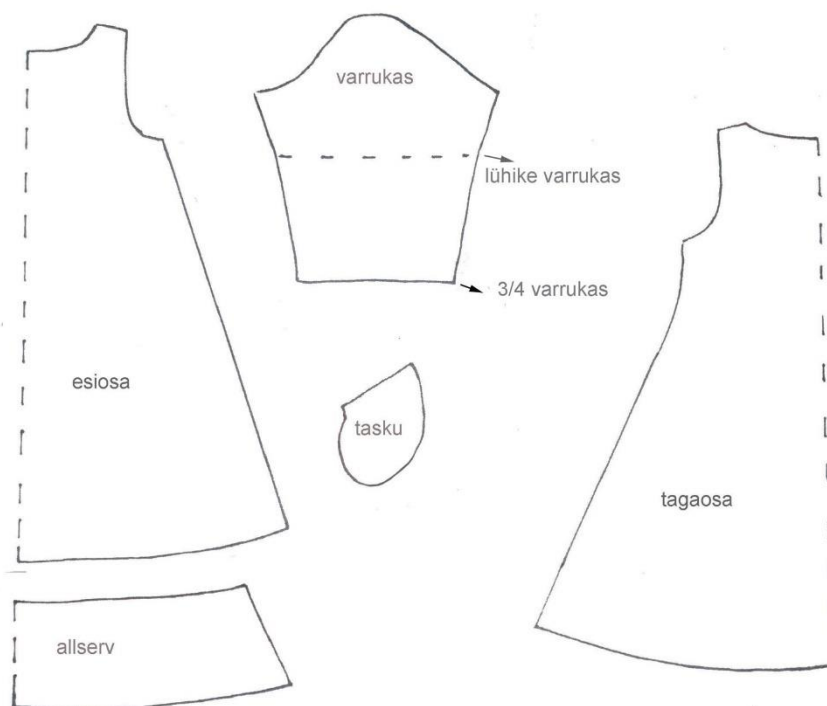

Foto 18. Tikandite tööproov 5

Foto 19. Tikandite tööproov 6

Lisa 3 Lõikejoonis

Joonis 8. Kleitide põhilõige mõõtkavas 1:14

Lõige on antud türkiissinise kleidi põhilõikena. Halli, roheline ja sinise kleidi puhul tuleb allserva tükki pikendada kleidi põhiosa tükiga sobivasse laiusesse ning lõigata välja ühe tükina. Varruka puhul saab valida kahe erineva lahenduse vahel. Lõikel on antud lühikest varukat tähistav punktiirjoon.

Kollase kleidi allserv on lõigatud välja sirgelt mõõtudega 10,5 cm x 181 cm.

Vähendatud mõõdus põhilõige ei ole antud koos kangale paigutusega.

Lisa 4 Fotod rõivakollektsioonist

Pildistanud Sandra Urvak. Modellid Helena ja Heleri Jaska

Foto 20. Sinine kleit eestvaates

Foto 21. Sinine kleit seljavaates ja detailifotod

Foto 22. Kollane kleit

Foto 23. Kollase kleidi detailifotod

Foto24. Hall kleit

Foto25. hali kleidi detailivaade

Foto26. Türkiissinine kleit

Foto 27 ja 28. Türkiissinise kleidi detailifotod

Foto 29. Roheline kleit

Foto 30. Rohelise kleidi detailifoto. Foto K. Jaska

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Külli Jaska

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose:

**MULGI TANUDE TIKANDITEST INSPIREERITUD KAUNISTUSTEGA
TÄNAPÄEVASTE SUVEKLEITIDE KOLLEKTSIOON**

mille juhendaja on Riina Tomberg, MA

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Külli Jaska

06.05.2023